Voorgeschiedenis Verondieping Kleiput Driemarkweg
Bijlage bij collegevoorstel 27 januari 2026

In 2018 is door de gemeenteraad de gebiedsvisie Molenveld vastgesteld. Onderdeel van deze gebiedsvisie is het uitvoeren van het herinrichtingsplan Kleiput Driemarkweg. Deze kleiput is diep en heeft steile wanden. Het toekomstbeeld volgens de visie is een waterplas met gedeeltelijk meer natuurlijke randen en oevers met een verbeterde natuurwaarde/biodiversiteit. Door het verondiepen van de kleiput kan dit streefbeeld worden gerealiseerd. Uitgangspunt voor de verondieping is onder andere een gemiddelde diepte van circa 2,50 m. En voor de verondieping wordt deels licht verontreinigde grond gebruikt uit Winterswijk en omgeving. De winst die de verondieping oplevert (door het uitsparen van kosten om grondoverschotten elders af te voeren) wordt geïnvesteerd in het gebied (door onder andere het realiseren van een uitkijktoren en een vogeltelpost).

Omdat voor de verondieping licht verontreinigde grond (klasse industrie) is gebruikt, is de Nota Bodembeheer Driemarkweg (hierna: nota bodembeheer) opgesteld en door het Waterschap Rijn en IJssel (hierna: WRIJ) vastgesteld. De nota bodembeheer geeft aan waarom op deze specifieke locatie het toepassen van lichtvervuilde grond nuttig en milieu hygiënisch verantwoord is. Daarnaast stelt de nota bodembeheer kwaliteitseisen (Lokale Maximale Waarden) vast voor zowel het oppervlaktewater als voor de toe te passen grond. Bij de nota bodembeheer hoort het herinrichtingsplan. Het streven was om gedurende 10 jaar het streefbeeld van een ondiepe plas (watertype M11) uit de Kaderrichtlijn Water te realiseren.

Eind 2018 is gestart met de verondieping van de kleiput. Bij aanvang van de werkzaamheden in oktober 2019 zijn partijen grond ingebracht die ten onrechte niet beoordeeld waren op PFAS of waarbij de destijds geldende PFAS-normen voor toepassing waren overschreden (het tijdelijk handelingskader voor hergebruik van PFAS-houdende grond en baggerspecie was per 1 oktober 2019 van kracht geworden). Van deze overtredingen heeft de Actiegroep Behoud Kleiput (hierna ABK) melding gemaakt bij het WRIJ en de Inspectie voor Leefomgeving en Transport (ILT). De ILT bevestigde de overtredingen. Vervolgens ontving de gemeente op 6 december 2019 van het WRIJ een waarschuwingsbrief. In deze brief wees het WRIJ de gemeente op overtreding van art. 7 van het Besluit bodemkwaliteit (Bbk), betreffende de zorgplicht ten aanzien van de kwaliteit van het oppervlaktewater. Het WRIJ verplichtte de gemeente een vooronderzoek te doen naar de herkomstlocaties van de niet op PFAS onderzochte gronden. Dit vooronderzoek is in 2020 uitgevoerd en gerapporteerd aan het Waterschap. In afwachting van het vooronderzoek werd de verondieping tijdelijk stilgelegd.

Naar aanleiding van een artikel in de Gelderlander van 8 februari 2020 ging de gemeente in gesprek met prof. dr. J. Roelofs, voormalig hoofd Aquatische Ecologie van de Radboud Universiteit en senior onderzoeker bij onderzoekscentrum B-Ware. Op basis van dit gesprek besloot het college tot een nader second-opinion ecologisch onderzoek in de plas, uitgevoerd door onderzoeksbureau AKWA/B-Ware. In november 2020 kwam AKWA/B-Ware met haar rapport. Conclusie was dat de plas veel minder diep was dan altijd was aangenomen, wat invloed had op de hoeveelheid toe te passen grond. De plas voldeed niet aan de voorwaarden voor het goed ecologisch functioneren van een type M11-plas. Er diende een systeemanalyse (tweede fase vervolgonderzoek) plaats te vinden, ten einde tot een gericht maatregelenpakket te komen voor het realiseren van het streefbeeld M11 in de plas.
Het college onderschreef de conclusies en aanbevelingen uit het rapport en besloot, mede door de ontstane onrust, de verondieping van de kleiput volgens het oorspronkelijke herinrichtingsplan in december 2020 te beëindigen. Op dat moment was in totaliteit ca. 39.500 m3 grond in de kleiput toegepast. De toegepaste klasse industriegrond mocht niet op deze manier in de plas blijven liggen, maar moet worden afgedekt met schone grond. Daarom moest een plan worden opgesteld hoe de kleiput zou worden afgerond met een verbeterde natuurwaarde/biodiversiteit als een van de uitgangspunten.

In maart 2021 werden de Actiegroep Behoud Kleiput (ABK) en buurtbewoners van Molenveld via een klankbordgroep betrokken bij het vervolgproces voor de kleiput. De klankbordgroep bestond toen verder uit onderzoeksbureau AKWA/B-ware, WRIJ en de gemeente.

Het rapport van het tweede fase-onderzoek van AKWA/B-Ware werd in november 2022 opgeleverd. Uit een modelanalyse bleek het scenario, waarbij de plas een gemiddelde diepte van ruim 3 meter heeft en een grote ondiepe moeraszone (natuurlijk helofytenfilter), de beste kansen bood voor duurzame waterkwaliteit. De gemeente koos, ondanks bezwaren vanuit ABK en buurt, voor dit scenario. Dit leidde tot ontbinding van de klankbordgroep, met de afspraak dat de gemeente de klankbordgroep opnieuw zou betrekken zodra zou blijken dat dit scenario niet uitvoerbaar was.

In de zomer van 2023 bleek dat voor de realisatie van dit scenario in totaal ruim 58.000 m3 schone en/of klasse industriegrond toegepast moest worden. Dit hing samen met het oorspronkelijke streefbeeld van een ondiepe plas (watertype M11 met een gemiddelde diepte van 2,5 m), dat bij het stopzetten van de verondieping ongewijzigd bleef. Om alsnog aan dit streefbeeld te voldoen, moest dus alsnog grond worden toegepast. Dit werd onwenselijk geacht, waarna dit scenario niet verder onderzocht werd.

Omdat het scenario daarmee niet uitvoerbaar bleek, zijn de gesprekken met de klankbordgroep hervat om te komen tot een nieuw inrichtingsvoorstel voor de kleiput. In dit vervolgproces werd onderzoeksbureau Tauw betrokken.

In de klankbordgroep zijn allereerst enkele randvoorwaarden vastgesteld waaraan het inrichtingsvoorstel moest voldoen, waaronder:

- De inrichting moet de natuurwaarde/biodiversiteit van de kleiput (en omgeving) versterken (dit is ook een vereiste vanuit het WRIJ);
- De inrichting heeft geen negatieve effecten ten aanzien van water- en bodemsysteem en de omgeving;
- De herinrichting moet minimaal zijn en plaatsvinden binnen de voetafdruk van de huidige landtong (daar waar de klasse industriegrond is toegepast). De rest van de plas moet met rust worden gelaten;
- Voor de herinrichting wordt zoveel mogelijk gebruikt gemaakt van de eerder ingebrachte klasse industriegrond.
  Toepassing van de lichtvervuilde grond moet nuttig en functioneel zijn en daarmee voldoen aan art. 5 van het Besluit Bodemkwaliteit.
- Een voldoende dikke afdeklaag (1 meter) van schone grond, dit voorkomt nalevering vanuit de eerder ingebrachte klasse industriegrond;
- Voor deze afdeklaag gaat de voorkeur uit naar gebiedseigen leemrijke/kleiachtige grond, bijvoorbeeld uit de bovengrond van de nabijgelegen Wienerberger groeve.
- Bij de inrichting van de natuurvriendelijke oever moet rekening worden gehouden met de reikwijdte van onderhoudsmachines zodat het onderhoud vanaf de oever kan plaatsvinden
- De cultuurhistorische waarde van de kleiput moet zichtbaar blijven

Vervolgens is gezocht naar één of meerdere inrichtingsvarianten waarbij met gebruikmaking van (een deel van) de reeds ingebrachte klasse industriegrond een natuurvriendelijke oever kon worden gerealiseerd. Deze oever, afgedekt met schone grond, moet leiden tot meer oevervegetatie en daarmee bijdragen aan een betere waterkwaliteit en versterking van de natuurwaarden in en rondom de plas.

Parallel hieraan zijn tussen het WRIJ en de gemeente gesprekken gevoerd over de wijziging van de notabodembeheer omdat onder andere het gewenste watertype wijzigt. Duidelijk is geworden dat geen ondiepe plas en dus watertype M11 gerealiseerd gaat worden. Het WRIJ is gevraagd welke juridische procedure gevolgd moet worden om de nota bodembeheer, en daarmee ook het watertype, formeel te wijzigen.

Na intensief overleg is de klankbordgroep erin geslaagd te komen tot een gezamenlijk gedragen inrichtingsvoorstel. Dit voorstel is door onderzoeksbureau Tauw uitgewerkt en vastgelegd in de ‘Notitie Kleiput Winterswijk’.